

1921- 10

509

Çersjz ham
az çerj diqan-
dar üimdarb-
nöz çobasb.

322

سياليزم نيگزينه قورولغان تورکستان کينگه سده ر

جمهورييه نى

~~5-717~~

5-757

مير چوزيک ائيم پولهوى توييگ کيمر نو

menliket kitap
Иш. № 502

اسماتى

چيوسز هام از چيرلى

Казахстана
حوالىسى

333
86-1

РАЙОННАЯ ПАЛАТА

АРХИВ. 0

اوپمناك ماقساتى هام منده تىكى اساده رى

273-4

1. قوشى هام از چيرلى ديفاندار اوپمدار بىك
نيگزمى منده ندى اسمى بولوب تاييلادى: ايگبه كچيلهردى
بولاستيروب اوپستروو، خالقدى باي- چارليغا ابرود
چولن فئلاق اولداردا اورندانو هام اول چارليلارون
ايگبه كچيلار اوپمدارن جوزه گه چقاروو.

(2) اوپم منده ندى جومسم ديب تونادى.
(A) ايگبه كسز كسى ايگبه گى مبن كون كون
چارواچيلقداردى توبى مين نورينوردى.
(B) ازوق - نوليك هام چارواچيلىق كينگيسلر بىك
ايار نرسه چقاروو هام اول چارواچيلقدارينان اونتهن

10000

195779-38

نارینه‌لار مین فایدالانور چولندار نو زوقان جو با-ن چوزمه
چغاروغه .

۱) ایگبه کچن آرتهدن هم او بیداسب جبر ایگور
جومسدارن آچرودی .

گ) پارلق موچه لهرینک ، بیلم کوزن آچور اوز
منده نن اوزی نو-ونه دی اوغنده او بیداس-وو نینه ن
چوزمه گه چغاروودی .

د) هر تورلی کیگهس کیگسه لرنده حقوقدارن
صافناماق ارچون وه کیلدن چهرودی .

۳) اوسی چوغار بده ایبتاقان مانسوردارینا چینو
اوچون اویم او ملادی .

آ) نیستی او بیدار آرقلر جبر زاکی چوزمه گه
چغاراقان واندا اولدارده ایگبه گی کسی فایداس-ینا
کینب جورگه ندهردی کوزگه کورمه تووگه .

ب) حکومت کیگه-سدهری آرقلی بای جوان
چو در تپاردک جبر-وو مام متری اولی مولکدهری
مین فایدالانور جولی مین سول جبرده گی خالقدک آلدکی
فانارینا تیگه-ترو اوچن آبرونچا چارالار تابووها .

۴) چارواچیلق او بیداری آزی-تولیک چیناب
یولگهن واندارد ، آزی-تولیک مالهین اورنداقان

00001

بهرنهي باچېكاس دېب سازادى
(۳) اوبازلك جېرده آچېكاس بولمچېتى، اوبېز هام
قالاق بولم آچادى، اول بولك اوبېز قول آمانداغى
بولمچېلەرگه باس بولب جول كورسەتب تورادى.

(۴) اوبېمىك اوبېز بولمېمىك باسقارماسى، جېتى
آدامنان آرنق قىلنباي اوبېز اوبېمىك سېمەزىرە سايلانادى.
(۵) اوبېمىك اوبېز بولمەرى اوزېمىك كوندەلك
قىزمەتتە اوبېمىك اوبلاس بولمېمىك ياكى كىمىك باسقارما -
مىك كورسەتكەن جول - جوباسىمىنە قارسى كېلمەپتىن
قىلب آنقارووب تورادى.

(۶) اوبېمىك اوبلاسق بولمېن آچىاق اوچن، اوبېمىك
اوبلاسق سېمەزى چاقىرېلادى. سېمەزى طوغز آدامنان
آرنق قىلنباي اوبلاسق بولمىك باسقارماسى سايلانادور.
(۷) اوبېمىك اوبلاس بولمىس، سېمەزىك هام اوبېمىك
كىمىك باسقارماسىمىك كورگەرگەن جولى بونچا بولك
اوبلاسداغى اوبېمىك جول كورسەتب تورادى.

(۸) اوبېمىك باس مەككەسى آيماندىق سېمەزى بولادى.
اول سېمەزى ۱۱ - آدامنان آرنق قىلنباي كىمىك باسقارما
سايلانادى.

(۹) آيمانى سېمەزى، اوبېمىك بولمەرىمىك اوز آرا

كوبىر كەسى ھام اولاردىڭ بىر بىرەۋىنە بوى - ونولارى
چونبىنەن چول كورسەنەدى

(۱۰) اوبىنىڭ اوز آلدىنە مورى بولادى .

(۱۱) اوبىنىڭ ھار مۇچە - بىنىڭ ھار تورلى اورندارغا

سابلانورغا حقوقى بار .

(۱۲) اوبىنىڭ چالپى چېبىلسدار بىنىڭ ھام باشقارماننىڭ

فاولبار بىنا بارلىق مۇچەلەردىڭ مۇيىن - ونولارى كېرەك .

(۱۳) اوبىنىڭ بارلىق اسن باشقارادى : (آ) چالپى

چېبىلس ، باشقارماسى مېن نېكسەروو كامېسپامى .

(۱۴) اوبىنىڭ بىر مۇچەسى چالپى چېبىلسدا بىر - آق

داۋىقە اىپە بولا - آلادى ، اوز داۋىسن كىسپىگە بېروۋىگە

ياكى كىسپىنىڭ داۋىسن آلوغە اوبىم مۇچەلەرىنىڭ اھتىبارى

چوقى .

(۱۵) اوبىنىڭ كېن بىر ماسەلەنىڭ قالاي چېچىلوۋىنە

اوز باشىنىڭ قامن داۋچىن قىزىغان مۇچەلەرى ، سول ماسەل

چېچىلگەن ۋاقتدا داۋىسنىڭ آبرىلىپ قۇيىلادى .

(۱۶) باشقارماننىڭ مۇچەلەرى ، تومەندىگى ماسەلە

لەردى قاراغان ۋاقتدا داۋىقە اىپە بولا آلمايدى : (آ) باشقار -

مانىنىڭ ايسەب حسابون ئىغلىقان ۋاقتدا . (ب) اولاردىڭ

قىزىمىلىقىغا ئوسكىن ۋاقتدا . (ۋ) باشقارماننىڭ ايسەب -

ھىساپىنا جازماھى بار ماسەلەلەردە .

(۱۷) جالپى جېيلىسداردا ، باسقارماڭ ھام تېكسەرۈۈ كامبېسبەسىڭ مۇچەلەرىنەن باشقا بىرەۈ ، توباسىلانى فلادى .

(۱۸) اوبىڭ جالپى جېيلىسى ، باسقارما تاراپىنان ، كېرەگنچە ، آيندا بىر مارتىبەدىن كېم قىلماسى ، چاقىرلۇب طورادى .

(۱۹) اوبىڭ بارلىق آتقارۈۈ كېڭسەلەرىم جاپىنا بىر ماپلانادى .

ايسكەرتۈۈ: جالپى جېيلىسڭ ، بول كېڭسەلەر - دى - روگى - نولماى آق فايتا ماپلاوغا ابركى بار .
(۲۰) جالپى جېيلىسدى چاقىرووفا بولادى ، تېكسەرۈۈ كامبېسبەسىڭ باكى اوبىڭ مۇچەلەرىڭ اوننان بىرېڭ سوراۈى بوپىچادا .

(۲۱) جالپى جېيلىسى ، مۇچەلەردىڭ چارنىسىنان كوپى جېنالغان واقىداغنا ماسەلە چېچۈرگە حقوندى بولادى . فايتا چالغان جېيلىس قانچا مۇچە جېنالسا دا ماسەلەلەردى قاراب چېچۈرگە حقوندى .

(۲۲) مۇچەلەردىڭ آراسىنان چىغان تۈرلى قولابسىز چاناقىلاردى آچىب تورماق ماۈچى ۳ آدمىنان جالپى جېيلىسدا چارامتروۈ كامبېسبەسى ماپلانادى . اول

گامب-باغا گامب اوبىدارىنىڭ سووددارىداغىداي حقوق
بېرىلىپ چولدا سادىق سووددارىنىڭ اسىدەرىنە
بارا بار بولادى.

(۲۳) بولمىڭ باسقارمانى اوبىنىڭ تورغاغ جېرىدە
بولادى.

(۲۴) اوبىنىڭ باسقارمانىنا آيرىنچا بىلەدى نىزمەتلىكە-
لەر چاقىرىپ نىزمەتلىكە آلووغا ابرىك بېرىلەدى.

ابىسكەرتوو: ابىگەر اوبىنىڭ خاتىپىسى جالداپ
آلتىغاچ بولسا، اول واقىدا جالپى جىبىلىنىڭ رىزا-
جىبىلىغىن سوراو كىرەك.

(۲۵) باسقارمانىڭ مۇجەلەرى مام قارا پايىم مۇجەلەردە،
اوبىم آرقىلى نىزمەت قلووغا باسقا كېڭەسەلەرغە جېرىلسە،
خالقەز جالپى جىبىلىنىڭ قاولىسى بويىنچاغنا فابىئارىلىپ
آلووفا بولادى.

(۲۶) باسقارمانىڭ مۇجەلەرى مام باسقا نىزمەتلىكەلەر
كېم بويىنچا نىزمەت خاقى آلب تورادى.

(۲۷) باسقارمانىڭ مىندەتىدى اسىدەرى: (آ) اوبىگە
مۇجەللىككە كىرەن دېگەندەردىڭ آرزدارىن قارلاو. (ب)
حكومت كېڭەسەلەرى مېن جازىسىپ توروو. (ۋ) اوبىنىڭ
آنجالىسى مەن مام اوبىنىڭ اسەب-جېساپىن چاساپ توروو.

وانندا آزوفى - تولىك اوبىدارىنى جاردەمدە، سوگە هام
اوبىك دورىس اورنىدالووبىنا باقىپاي بولوغە .

گ) ھار تورلى سەبەبدار مېن وافتىدا جېرلەرنى
آبداب آلماي فالانن كېم - كېنك موچەلەردىك جېرلەرنى
آبداب جاردەم بېرۇب تورۇو اوچن كوېنك ابكېگەگى
مېن (كومەك دەسەب) آبدالب جاردەم بېرۇوگە .

د) اوبىنك موچەلەرىنك آرامىدا چارواچىلىق
بىلەن نارازىغا - طرەسوى .

ى) مېكەنەب، كىتوب، فرامىت خانە، آنىماي اول
چارواچىلىقدارنىك كورمىدارى، مېكەندى ھكومت كېگەسە -
لەرى آرقلى مېلم جورىندارىنك آچلووبىنا جاردەمدەس
امكە آسرووغا .

اوبىغا كرە آلاتىدار :

۱) اوبىغا كرە آلادى :

آ) اول چارواچىلىقنىڭ قىزمەتكارلەرى - اورتا -
ئەپىلارى، اول چارواچىلىقدارنىڭ جالچىلارى (مالابلارى)
ياغىداندار، ابكېگە كچىل - بېر كچىلدىر ياغنى قوشچى دەپ
آتالانددار .

ۋ) از جېرلى دېقاندار ياغنى قازىنا كېمى مېن
جېرى آردار، الغى دېقانچىلىق كاسىن ئېلاندار كولىك

قامت - سايمان چوققىداق كسىگە جوروب ايگىگە
 بېگىزوب اوترغاندار .

گ) فول كاسىدە گىلەر - اورنا ايگىگە كېيلەر ، ايگەر
 سول جېردە تول كاسىچىلەر يىك اوز آلدېنا كاسىچىلەر
 اويىدارى بولماسا ، ايگەر فول كاسىدە گىلەردىك كوبرەك
 اسىدە يىتىن چومىس دېقانچىلىق بولب ، فول كاسىدىن آچىپىن -
 آق بىر كاسى بولسا ، اول وافتدا اولار دېقاندار اويىنا
 كرووگە مىندەتدى .

تور كىستانداق كاسىچىلەردىك ۲ نچى سېەزىك فاولىنا
 موافىق كاسىچىلەر اويىدار يىك موچەلەرىنەن اوزىنداق
 سوراين اسىدەرگە فول كاسىچىلەر يىك اويىدار يىك موچە -
 لەرىدە قابىل بولسا كېرەك .

اويىغا موچەلەر آلو هام چىغارو .

۲) اويىغا موچەلىككە آينىيىدى :

آ) قالىناسن تولترماق اوچن كىس جالداق قىزەت
 قىلىپ رووچىلار .

ب) مولك هام ساودادان تۆسەتن نۆسەدەر مېنى
 كۆن كوروچىلەر .

ۋ) ساودا گەرلەر هام ساودا گەرچىلىكى كاسى
 قىلاروچىلار .

گ) سوفى (ماناخ) دىن قانۇمدارى ياكى چالپى
دىن چولندا قىزمەت قىلىۋاتقانلار .

د) مار نىزلى آوروو آرقا-ئىدا آقئار بىنا
آپراغاندار مام يىرەودىك آپىكوشىدە تورغاندار .

ى) ايتىبە كچىلەردى اېزگەن، ھاي جوراچ چودر -
قئاردىك پىرىكاز چىگدەرى .

۱) اوبىغا كىرەك ارچىن اوبىنىڭ اېكى مۇجەھىزىنىڭ ،
كروو چىن آدامنىڭ اوسى بامدىك بىر نەچى بولمىدە نوورى
كىلەندىگىنە ئىپىلدىگى كىرەك .

۲) مۇجەھىزىگە آدام آلتان وافتىدا اوبىنىڭ باسقار -
ماسى آلادى، مېر آق بول نورالى بىر نەچى بولمىن اوبىنىڭ
چالپى چىبىلسىنا بىلىپىرووى كىرەك .

۳) اوبىنىڭ مۇجەھىزىگىنەن، تىك اوبىنىڭ چالپى
چىنالىسىدىك قارايسى بولمىغانغا چىقار بىلادى .

اوپىم مۇجەھىزىنىڭ آقچا چونىدەن مىندەتىسىدەرى

۱) كروو سالىقى ۵۰ سوم بولادى . اوسى كىرگەن
آدام كرووى مېچ تولىپورى ئىپوس .

۲) آبلق سالىقى مار آدمغا ۵۰ سومنان بولادى .
اېسكەرتوو: آلتى چارواچىلىقىدى كامب قىلىپ

قولندا آنچه اوستنمايتن موجهلر آياق موجهلك
سالفدارندا قونقار بلادی .

(۳) اوج آی موجهلك سالفدی تولايمگين موجهلار
اوبىنان چقانغا ايسه بدلهدى .

ايسكورتور: اوج آی موجهلك سالفدی توله -
مەى چىب قالغان موجهلر حكومت جومسدارن
اوسلار اوستنمايتن موجهلر دك مندېتندەق قونلا

(۴) موجهلك سالفدار بىك مواجھوى جالغز
اوبىنىك اوستنمايتن موجهلر غنا اوزگەرتىلورى بولادى .

(۵) بىر بىرىنەن جوغارغى داراجادە تورغان اوبىنىك
ياچىيىلار بىك آنچه نوراسنداقى ئەكىمەس آيماقنى
سېز با بولاماسا آيماق باسقىرماسىنىك قاراماقى مېن
بىلگىلەنەدى مام كاسىچىلەر اوبىنىك اوبىنىك كىمەس مېن
مقالادى .

اوبىنىك قوزىلس رىتى .

(۱) اوبىنىك كىمەن چاڭا مىنىك سىنايتىنا قاراماسدان ،
دوقاندار اوبىنى مام قىشلاق اولداردا چىلسا كىمەك .

(۲) اول قىشلاقداردا چىلغان بولمىچلەر ، اوبىنىك

گم) جالپى جيبلسدك هام اوبىنىڭ اولى كېڭسەلەرىنىڭ
قوابلارون اوزىنداب ئوروو. (د) اوبىنىڭ بارلىق ائىدەرە
جوسئارون باسقارب ئوروو.

(۲۸) باسقارما جيبلسدارى موجهلەرىنىڭ جارتىسىنان
كوس جىنالىغان وافتدانا آچىلادى.

(۲۹) اوبىنىڭ ائىدەرە نېكسەرب قاراب ئورمان
اۋچىن جالپى جيبلسدا اوچ آدامنان نېكسەرو كامبىسباس
مايلانادى.

(۳۰) نېكسەروو كامبىسباس اوزىنىڭ قاراۋى مېن
بىلگىلەنگەن وافتداردا نېكسەرووب ئورادى.

(۳۱) نېكسەروو كامبىسباس نېكسەرگەن وافتدا
جالپى چارواچىلىق جولېنا قامچى كېلەپتىن چول مېن
ئولتدانوۋى كېرەك.

(۳۲) نېكسەرسەدەرىنىڭ جوتېنەن جالپى جيبلسما
بارانداما قىلپ ئوروولارى كېرەك

(۳۳) اوبىنىڭ آفچاسى، كىنىك باسقارمانىڭ كور
ئىكەن ئارنىپى بويىنچا اورنالېنىپ ئورىلادى.

(۳۴) اوبىنىڭ آيماندىق سېزىنىڭ جويىغا قوشىلىپ
بىر اۋغا بىر كى بار، بىر آق قوش، چاچان كامبىسباس اوبىنىڭ
ئىكەن مەن مەن ئوروو كېرەك.

كاسپچيلەر اويىمى مېن ايكى آرا قانداى بولو كير

(۱) اول قشلاق چارلى - ايگبه كچى حرن

ايگبه كچيلهرى مېن جافندا سترماق اوچن كامىچ
اويىمى مېن «قوسچى» اويىمىڭ آرا سندا مذاداى بايلان
بولسا كېرەك:

آ) دېقاندار اويىمىڭ اويىمىڭ بولمىس ، كاسپچيلەر

اويىمىڭ اويىمىڭ قالا بيورا سينا اوزىمىڭ اوچ مۇچەن چېرەدى

ب) دېقاندار اويىمىڭ اوبلسىق بولمىس ، كاسپچيلەر

اويىمىڭ اوبلسىق كېڭەسېنە اوزىمىڭ اوچ مۇچەن
چېرەدى.

ۋ) دېقاندار اويىمىڭ اوبلسىق باسقارماس ، كاسپچيلەر

چيلەر اويىمىڭ اوبلسىق كېڭەسېنە اوزىمىڭ اوچ مۇچەن
چېرەدى. جوغارېداى آيتلغان چېرەلەن مۇچەلەر

لايىقى سېزەردەن باكى باسقارمالاردان سايلانسا
چېرەلەدى.

تور كىستانداغى اورتاقچىل پارتىيانىڭ

كىنىك كامىتەسى

РЕТЫСУЙСКИЙ

333

ГУБЕРНСКАЯ

86-2

Уркестанское Государственное Издательство.

№ 665.

Ташкент, 1921

Тир. 8000

Староусская

130

И.Н.С.